

Een kamer in zijn hart is ijskoud. Niet warm te krijgen. Toch voelt beeldhouwer Johan Tahon zich op zijn tweeënvijftigste voor 't eerst op zijn gemak. Het werk vliegt hoog, er is huiselijk geluk en Rammsteinbeest Till Lindemann schreef gedichten bij zijn werk. 'Patat, zeg, wie had dat gedacht?'

Jelle Van Riet

In beeldhouwer Johan Tahon meen ik te kunnen zien hoe de oermens er moet hebben uitgezien: een reus met ongeborstelde manen en handen als kolenschoppen – vast in staat een everzwijn met de blote hand koud te maken, het in een vloek en een zucht open te rijten en het 't bloedige hart uit te rukken. Maar in elk van zijn stille, kwetsbare sculpturen zie ik mijn denkfout weerkaatst: deze beelden zijn ontstaan onder de bedreven handen van een bang en gevoelig mensenkind in wier grote lijf een hart klopt niet veel groter dan een erwit.

Beelden van de bange reus van Munkzwalm zijn de komende tien maanden te zien in het Bonnefantenmuseum in Maastricht. Eergisteren ging daar *Wir überleben das Licht* van start, een solotentoonstelling met het karakter van een interventie: Tahons beelden eisen een plek op tussen de vaste museumcollectie. Of juist, tussen een door hem uitverkoren deel daarvan, want het museum is vele vleugels groot en de collectie veelomvattend. Geen warmere vleugel denkbaar doch voor zijn sensuele, amorfe en hybride wezens in gips, keramiek en brons dan die waar de collectie middeleeuwse houtsculpturen is ondergebracht.

'Middeleeuwse kunst, en met name het werk van de Maastrichtse beeldsnijder Jan van Steffeswert, ontroert mij tot in mijn tenen', staaft Tahon zijn keuze. 'Zij legt de wortels bloot van onze cultuur. In die tijd gaf men via de kunst vorm aan het geloof waardoor de objecten ook een sociale en rituele dimensie kregen. Misschien romantiseer ik de middeleeuwen, dat kan, maar ik voel ze aan als zeer authentiek en vind er ook de voorbeelden waaraan ik behoefte heb. Kun je nagaan hoe dankbaar ik me voel nu mijn beelden hier staan, in de nabijheid van deze meesters, mijn helden sinds mijn kindertijd. Het voelt als thuiskomen.'

Tahon leunt achterover: 'Ik voel mij hier op mijn gemak, wat nieuw is voor mij, en ook mijn sculpturen blijken hier wonderlijk op hun plaats. Alsof ze familie zijn van de oude meesterwerken. Mede dankzij de materialen – het witte gips versus het hout – worden de iconische werken niet weggedrukt, maar ontstaat er een zachte, harmonieuze interactie. Nochtans heb ik geen enkel beeld gemaakt met de bedoeling het thematisch of iconografisch bij de middeleeuwse kunst te laten aansluiten. Heel even heb ik wel in die richting gedacht, maar het voerde me weg van *mijn* waarheid. Ik besliste trouw te blijven aan mezelf in de hoop dat het zou werken en het werkt. Ik sta er zelf versteld van hoe goed het werkt.'

Geen wonder dat u zich hier thuis voelt: in de nok van het museum werd uw atelier nagebouwd, de plek die voor u is wat de baarmoeder is voor het kind.

‘Juist! En ik weet me er inderdaad geborgen, liefdevol omringd door mijn vrienden-fetisjen. Nergens voel ik me veiliger dan in mijn atelier, weg van de wereld die ik wantrouw. Daar kan ik doen wat ik *moet* doen: objecten maken en proberen de waarheid aan te raken zoals Goldmund in Hermann Hesses historische roman *Narziss und Goldmund*. Op een gegeven moment voelt de artistieke Goldmund een hevige drang om het ultieme sculptuur te maken: een Mariabeeld, wat aansluit bij zijn geloof en zijn tijd, de middeleeuwen. Met heel zijn hart wil hij dat ene beeld maken om daarna nooit nog iets te maken, en hij slaagt ook in zijn opzet. Het ontroerende van die passage zit ’m in de waarachtigheid van Goldmunds verlangen: hij jaagt geld noch carrière na, hij wil via een object zichzelf vervolledigen.’

En u wilt graag de ultieme Jezus maken, niet?

‘Ik wacht nog op de opdracht van hierboven.’ (lacht) ‘Natuurlijk ken ik dat verlangen naar het ultieme beeld. Dat is waarom ik binnen mijn ateliermuren blijf en me monomaan op de echte sculptuur met natuurlijke materialen richt: om het beeld de kans te geven te ontstaan. De ruimte daarbuiten is te groot, de mogelijkheden zijn te onbeperkt, niet alleen voor mij maar voor iedereen. Mijn tegengif is de afzondering. Ik kruip in mijn hol en stel me open voor wat hopelijk een moment van genade zal zijn. Pas op, er komt geen kant-en-klaar beeld in mijn schoot gevallen, hè. Er moet gewerkt worden. Ik moet mezelf in een staat van liefde brengen, ik moet houden van het atelier, de materialen, de handelingen, het ’s winters aansteken van de stoof, enzovoorts. En dan wacht ik tot er een juist object onder mijn handen groeit. Als dat gebeurt, voel ik me heel dankbaar en gelukkig.’

Anders dan u trekken uw beelden wel de wijde wereld in. Ze geraken zelfs tot bij muzikant en dichter Till Lindemann, frontman van Rammstein. Hij schreef gedichten bij uw beelden.

‘Patat, zeg, wie had dat gedacht? Die samenwerking heb ik te danken aan Zoo magazine, een Duits blad dat voortdurend op zoek is naar vreemde crossovers en er ook de contacten voor heeft. Bryan Adams is mede-eigenaar, om maar te zeggen. Blijkbaar zagen zij in Till en mij wel een goeie match, want ze hebben ons een voorstel gedaan waarop ook Till is ingegaan. Als ik al twijfels had, en die had ik, dan zijn die bij onze eerste ontmoeting in rook opgegaan. Voor mij zat een warm mens die niet aan decorum hecht en met wie ik onmiddellijk een zeer indringend gesprek zat te voeren. Till noemt zijn gedichten bij mijn beelden niet voor niks een zichtbare brug tussen twee getormenteerde zielen.’

Ik neem aan dat u intussen lid bent van de Rammstein-fanclub?

‘Ik kende de muziek vooral via The Matrix en Lost Highway van David Lynch en was altijd al gefascineerd door de kracht en de originaliteit van Rammstein. Vorig jaar heb ik dan, op uitnodiging van Till, mijn eerste Rammstein-concert bijgewoond op Graspop. Fantastisch, niet alleen omwille van hun overweldigende power en de totale overgave van de massa, maar

ook omdat het verrassend veel diepgang had. Even moest ik zelfs denken aan het theater van Bertolt Brecht. Het strafst was toen het plotseling muisstil werd en er verblindend veel licht over het publiek werd geprojecteerd. Het was alsof je recht in de zon keek en het waren niet de poorten van de hemel die opengingen, eerder die van de hel. Het was ontregelend, bijna hallucinerend licht. Peter Verhelstlicht: wit en archaïsch, als een visioen.'

Ook Peter Verhelst schreef meer dan eens verzen bij uw werk. Wat maakt u zo geliefd onder de dichters?

'Aan het werk in mijn atelier kom ik op plaatsen die als het ware voormenselijk aanvoelen: alle bewustzijn ontbreekt en dus ook de taal. Het voelt alsof ik nog niet geboren ben, er geen andere wezens zijn. Het enige wat op deze oerplaats wordt uitgewisseld zijn emoties. Het is als verliefdheid, een schemerzone waarin je je ongelooflijk aangetrokken voelt tot iets existentieels, iets oerkosmisch. Welnu, die reis voorbij het onderbewuste zit natuurlijk in mijn werk en ik denk dat sommige mensen het kunnen zien en voelen en ermee aan de slag willen. De dichter zoekt sowieso naar woorden voor het onzegbare, en dus zoekt hij ook naar woorden bij mijn beelden zonder taal.'

Het klinkt als transcendent meditatie: de geest zo naar binnen keren dat je uiteindelijk elke gedachte overstijgt?

'In die club zit ik niet. Maar ja, noem het mediteren of bidden, want een zuiver gebed is een gebald verlangen: je richt je tot iets hogers en stelt je open voor wat onbegrijpelijk is. Ik voel in elk geval de nabijheid van een ziel. Dezelfde ziel waaraan primitieve stammen vorm gaven via totems en fetisjen en waaraan ook de middeleeuwse beeldhouwer vorm gaf. Dat is wat goeie kunstenaars doen en al de rest lijkt me overbodig. Ik word doodmoe van de tijd en de politiek en de commerce, terwijl het lezen van een mystieke tekst me totaal verfrist. En toegegeven, ook een behandeling van mijn fysiotherapeute heeft dat effect. Zij verwent mij dermate dat ik wel gek zou zijn om mijn rug zelf te stretchen met de koe- en kathouding.'

Nochtans nodigt ook yoga uit om los te laten en te aarden.

'Aarden, daar draait het om. Rust vinden. Je plek. In feite creëer ik telkens weer een moment om te aarden en is het object niks anders dan een aarden uitstulping – een totem – richting zon. Dat is de essentie van het leven. Dat ik dat kan doen, los van alle bij mijn vak horende lasten, dank ik aan mijn vrouw Eva. Zij ontfermt zich over al het praktische, organisatorische en administratieve gedoe. Haar rol is van onschatbare betekenis, want de paradox is dat hoe meer werk en kansen je krijgt, hoe ingewikkelder het wordt om de vrije zone waar de objecten ontstaan te beschermen. Groeien is prettig, maar deadlines zijn echt het grootste gif denkbaar. Mij maakten ze letterlijk ziek.'

Heb je om die beelden te maken niet ook gewoon een paar bedreven handen nodig?

Het tactiele speelt een *zeer* grote rol, want elk beeld begint bij zachte, kneedbare klei – heerlijk om aan te raken! Sculptuur is een en al ritueel, erotisch en sensualiteit. Het gieten van glazuur over een keramisch werk, bijvoorbeeld, is een ritueel waarbij ik genot voel. Ik ben ook altijd heel benieuwd hoe het uit de oven zal komen, hoe het glazuur er zal afgedropen zijn. Mij doet dat denken aan hoe men in India melk giet over de lingam, een fallusbeeld dat voor hindoes en boeddhisten een symbool is voor vruchtbaarheid en leven. Ook mijn beelden lijken met melk overgoten omdat het glazuur in half vloeibare toestand bevroren is. Je krijgt dus de indruk dat ze nog nat zijn, wat natuurlijk heel mooi is. En neen, ik ben geen Pygmalion, de mythologische beeldhouwer die verliefd werd op zijn eigen sculpturen. Ik verkies nog altijd het warme vrouwenlichaam boven mijn beelden. Maar ik ben wel verliefd op het mysterie in het sculptuur dat ik nota bene zelf heb gemaakt. Stel je voor! Dat is toch hét bewijs hoe weinig controle ik maar heb over het object?’

Vindt u het moeilijk om afscheid van ze te nemen?

‘Neen. Wanneer een beeld af is – ’t is te zeggen af in zijn onaf zijn – laat ik het los. Vanaf dan mogen anderen het met liefde, afkeer, onverschilligheid of wat dan ook bejegenen. In de zeventiende eeuw leefde een Japanse boeddhistische monnik, Enku, die van dorp naar dorp reisde. Overal sneed hij een Boeddhabbeeld en liet hij het achter. Vandaag horen zijn beelden tot de grootste schatten van het boeddhisme. Et voilà, van die gedachte houd ik. Ik blijf thuis, maar mijn beelden gaan op reis om anderen te bevruchten. Eerlijk? Ik zou het ook prima vinden als men af en toe wat eten in mijn atelier wierp en verder niks. Een camion beelden tegen eten, ik vind dat een schone ruil.’ (lacht) ‘Had Jan Hoet me in 1995 niet uit het atelier en vanonder de radar gehaald, dan zat ik daar nu mogelijks nog. Ik zie hem nog staan in mijn atelier, schreeuwend, stupéfait dat zo dicht bij Gent zulk interessant werk werd gemaakt, terwijl hij er de hele wereld voor afreisde. Tja, ik had ook niet met vlaggen staan zwaaien in de hoop opgemerkt te worden. Ik maakte beelden om psychisch te overleven.’

No pain no art, vindt Lindemann. Bent u niet bang creatief op te drogen, nu u ‘op uw gemak’ bent?

‘Geen nood, de smaak van de horror zit nog vers in mijn geheugen. Ik heb genoeg meegemaakt om de bron tot het eind mijner dagen stromende te houden. Daarnet heb ik de plek waar ik naar afdaal van buitenaf beschreven, bijna als een natuurfenomeen, maar psychologisch gezien is dat natuurlijk de prenatale, preverbale schemerzone. In de moederschoot is het kind nog zonder taal en toch worden daar afdrucken voor het leven gemaakt. Als ouders elkaar constant de kop inslaan, registreert het ongeboren kind dat. Niet via het bewustzijn, want dat is er nog niet, maar het slaat *alles* op met als gevolg dat het voor het leven getekend is. Ik verzin niks, dit is wetenschap. Dus ja, ook in mijn hart is een ijsskoude kamer die niet warm te krijgen is. Nooit. Ik ben onverzadigbaar, mijn behoefte aan affectie is een niet te vullen put: ik wil almaar voelen, almaar liefhebben, almaar terug naar

de baarmoeder. Wellicht zoek ik naar wat ik niet kan vinden bij de moeder. Want het atelier is natuurlijk een soort van baarmoeder, het spiritueel-religieuze is dat en mijn vrouw Eva is er de belichaming van. Sinds kort beseft ik dat Eva is binnengedrongen in mijn onderbewustzijn. Wellicht sinds de geboorte van onze zoon, die daar ook ergens zweeft. Het voelt als een hele diepe, aardse liefde en dat is aangenaam.'

U groeide op in een disfunctioneel gezin: in de wurggreep van drankzucht en geweld. Uw beelden zijn, denk ik, ook niet toevallig uit brokstukken opgetrokken. Bent u nog steeds scherven aan het lijmen?

(geëmotioneerd) 'Mijn God, misschien is mijn werk wel een grote herstellingsoperatie. Ik ben mijn beelden beginnen maken toen ik vijftien was. Ik wilde iets hebben om aan te raken, iets onverwoestbaars om me aan vast te houden en kreeg daartoe het nodige duwtje in de rug van een leraar. Hij liet me alles zien wat ik niet kende: respect, warmte, affectie. Zelfs met het materiaal ging hij voorzichtig om. Ik herinner me nog levendig hoe verwonderd ik was, toen ik hem uit een stukje klei liefdevol een sculptuur zag kneden. Ik was instant verslaafd en ben het nog steeds. Deze meester boorde niet alleen mijn talent aan, maar legde ook een hand op mijn schouder. Ik mocht er zijn en het was juist wat ik deed. Ik was vertrokken. Met wat klei en andere frullen begon ik figuren te maken die deden wat mijn ouders nalieten te doen: mij beschermen. Weet je, ooit heeft mijn vader geprobeerd een arduinen beeld van mij te vernietigen, maar toen hij was uitgeraasd was het hele terras kapot en was mijn beeld er nog. Qua symboliek kan dat tellen, toch? Als er aanhoudend dingen kapot worden gemaakt, geraakt op den duur ook je geest gefragmenteerd en dan probeer je die brokstukken weer tot geheel te smeden. Vandaar wellicht ook mijn grote liefde voor de gefragmenteerde mens, liever dan de glanzende perfecte mens.'

In een vorig leven hebt u ook zelf veel gedronken. Hoe hebt u de betovering kunnen breken?

'Ik ben de eerste Tahon sinds vele generaties die geen alcohol meer drinkt. In mijn familie worden de verslaving aan het duistere en de mantra dat dramatiek deel zal zijn van je leven met de paplepel meegegeven. En dus geloof je dat en speel je al gauw ook zelf het spel van de zelfdestructie, want het is rock 'n roll om te drinken en getormenteerd door het leven te kruipen. Ik heb dat heel moeizaam, stapje per stapje, proberen loslaten, wat zwaar is want de pasmunt voor de genezing is de eenzaamheid – ik heb moeten breken met mijn familie. De geboorte van mijn zoon heeft het proces versneld, want in hem zie ik een klein Johantje. Alleen al dat te kunnen zeggen is het tegenovergestelde van de zelfdestructie én nieuw voor mij. Ik ben wel nog altijd zot van de trance, dat was heel aantrekkelijk aan alcohol. Ik dronk whisky en zette de muziek op een nog net houdbaar volume.'

Rammstein!

'Juist! Stevige rock kan op het juiste volume ook voor een spirituele roes zorgen en een goed optreden is bijna een trip. Intussen heb ik al twaalf jaar geen druppel meer aangeraakt,

hoor, want na de roes komt de alcohol. Godallemachtig, op den duur kraakten en knarsten mijn hersenen, want ik dronk minimum een fles whisky per dag. Zeer geestig als je begint te drinken, fantastisch als de fles halfleeg is en daarna word je stomdronken, al bleef ik altijd nog vrij lucide. Maar dan komen de gruwelijke ochtenden en moet je snel weer herbeginnen.'

Maar zie, nu bent u een gevierd kunstenaar en een respectabel man. Ereburger van Menen, alstublieft!

'Dat laatste heeft me eerlijk waar met grote dankbaarheid vervuld. In Menen, de plek waar ik zo veel vernederingen en schaamte heb gekend, ben ik onlangs tot ereburger benoemd en ik ben echt ongelooflijk fier. Je moet weten dat heel Menen wist hoe het er bij ons thuis aan toe ging. Ik heb nog veel te doen, maar tenminste in Menen – mijn 'verbrande grond' – is de cirkel nu rond.'

Sie überleben das Licht. Telkens weer, want ook uit de dood van uw babydochtertje vijf jaar geleden zijn beelden ontstaan. Als alles om u heen wankelt, zijn er altijd nog de beelden?

'Mijn grote witte gipsen figuren zijn ontstaan in het duister van de dood van mijn vader. Na de dood van mijn dochtertje heb ik *Orb* gemaakt: een paardje met een mensenhoofd en bollen op de rug. Een engel die licht brengt. Onderweg naar hier in de auto zat ik nog te denken hoeveel schoons er toch is voortgekomen uit het moeten ondergaan van iemands overlijden. Als je iemand verliest, ervaar je dat als het einde. Je denkt het nooit meer te boven te komen, maar na een zware periode van rauwe rouw komt toch de verwerking via, in mijn geval, de objecten. De dood is natuurlijk het moment bij uitstek waarop taal ontbreekt. Het is een oermenselijk gegeven om via een object vorm te geven aan het gemis. Al bij de vroegste mensen werden objecten meegegeven als grafgiften. Het vervangobject voor wat te groot is voor woorden.'

Het doet me denken aan het kind dat te midden bombardementen aan haar pop vasthoudt. Maar wat als ook de beelden zelf wankelen, zoals in Palmyra?

'Oh, wat bloedde mijn hart toen ik die beelden tegen de vlakke zag gaan. Zoals veel mensen voelde ik echte pijn, als ging het om mensen, verwanten zelfs. Dat wijst erop dat daar iets zeer belangrijks is gevallen: een symbool van onze cultuur en een groot houvast. Als de beelden wankelen, verdwijnen de ijkpunten en gaan de poorten van de hel open want dan zegeviert de chaos. Mijn allerbelangrijkste beeld is Twins – Zwillinge, een monument voor Hannover. Het staat op de plek waar de synage stond die in 1938 op bevel van Hitler werd afgebrand. Op die verbrande grond staan nu op een bronzen fundament mijn Ecclesia en Synagoga, twee gelijke figuren met aan hun zijde een laddervorm. Ze staan apart maar zijn toch met elkaar verbonden via het oude testament. Ze symboliseren de verontschuldiging van de protestantse gemeenschap tegenover de joodse gemeenschap voor de gruwel die zij samen met de nazi's hebben aangericht. Kun je verder gaan met een object? Het is de ultieme betekenis van wat sculptuur kan zijn.'

U moet naar Palmyra, vind ik, om uit de brokstukken nieuwe beelden te laten verrijzen. U bent daar goed in.

‘God, ja, zou dat te organiseren zijn?’

WIR ÜBERLEBEN DAS LICHT

nog tot 3 december 2018 in het Bonnefantenmuseum, Maastricht

www.bonnefanten.nl

MONK

solotentoonstelling met nieuw keramiek

nog tot 26 november 2018 in Nationaal Keramiek Museum Princessehof, Leeuwarden

www.princessehof.nl